

Такризи

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Усмонзода Зариф Чумабой дар мавзуи «Ҳамкории коллеҷ ва муассисаҳои фарҳанг дар таъаққули фарҳанги зебоинарастии донишҷӯён» барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3.9. Назария, методика ва ташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (педагогикаи иҷтимоӣ)

Мутобиқати мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Мавзӯ ва мундариҷаи диссертатсия ба бандҳои шиносномаи ихтисоси илмӣ 5.3.9. Назария методика ва ташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (педагогикаи иҷтимоӣ), аз ҷумла, ба банди 1 – Методологияи таҳқиқи фаъолияти иҷтимоӣ-педагогӣ, моҳият, сохтор, вазифа, принсипҳои онҳо; моделсозии равандҳои иҷтимоӣ-педагогӣ дар муассисаҳои таълимӣ ва банди 4 – Сифати ташкили ҷорабиниҳои иҷтимоӣ-педагогӣ (технология ва усулҳои баҳодихии сифати фаъолияти иҷтимоӣ педагогӣ; меъёрҳо, нишондиҳандаҳои баҳодихии сифати фаъолияти иҷтимоӣ педагогӣ) мувофиқмебошад.

Мубрамии мавзуи диссертатсия. Таҳқиқоти диссертатсионии Усмонзода Зариф Чумабой ба яке аз масъалаҳои мубрами назария ва методикаи фаъолияти иҷтимоӣ – фарҳангӣ бахшида шудааст. Мубрамии мавзуи диссертатсия аз он бармеояд, ки дар шароити имрӯза масъалаҳои тарбияи эстетикӣ, эстетикӣкунонии раванди фаъолияти тарбиявӣ, таҳким бахшидани мазмуни он вобаста ба муҳити нави иҷтимоӣ - фарҳангӣ, ғанӣ гардонидани мазмуни тарбияи эстетикӣ дар заминаи шаклҳои анъанавӣ ва инноватсионӣ аҳамияти махсус пайдо кардааст.

Дар шароити ҳозира дар Ҷумҳурии соҳибистиклоли Тоҷикистон масъалаҳои тарбияи эстетикӣ, ки ҳадафи он таъаққули фарҳанги зебоинарастии насли наврас мебошад, ҳаман заминаи мусоид ба вучуд оварда шудаанд. Садҳо марказҳои эстетикӣ ва фарҳангӣ, мактабҳои мусикиву санъат дар низоми таҳсилоти ҷомеаи бадеӣ созон дода шуда, сохтмони дахҳо қасрҳои фарҳанги замонавӣ ба истифода дода шудаанд. Қорҳои тарбиявӣ-эстетикӣ дар зинаҳои таҳсилоти миёна ва олии қасбӣ оид ба таъаққули фарҳанги зебоинарастӣ ҷоннок ва мазмуни он ғанӣ гардонидани шуда истодааст. Ба ақидани муаллифи рисола, ин ҳама, воқеан ҳам, дар оянда барои эҳёи анъанаҳои тарбияи эстетикӣ ва фароғати ҷавонон, боло бардоштани маърифат ва заҳки эстетикӣ онҳо таъсири хоса расонида метавонад.

Вобаста ба ин нукта, ҳаминаро ёдовар шудан лозим аст, Пешвои миллат, мақомҳои дахлдорро бо мақсади таълиқи гоҷҳои миллӣ, тарбияи

зебоипарастӣ ва ҳифзи мероси таърихиву фарҳангӣ» вазифадор низ намудаанд. Дар рисолаи илмии Усмонзода Зариф Ҷумабой дар мавзуи «Ҳамкориҳои коллеҷ ва муассисаҳои фарҳанг дар ташаккули фарҳанги зебоипарастии донишҷӯён» масъалаи мазкур мавриди таҳқиқот қарор ёфта, қайд мегардад, ки махсусан, ҳамкориҳои коллеҷ ва муассисаҳои фарҳанг барои ташаккули шуур, ҳиссиёти ва фарҳанги эстетикӣ донишҷӯён шароити мусоидро фароҳам меорад. Муҳаққиқ бамаврид зикр менамояд, ки рушди маърифати эстетикӣ ва ҷалбнамоӣи ҷавонон ба фаъолияти бадеӣ - эҷодӣ на танҳо тарбияи эстетикӣро таҳким мебахшад, балки фаҳмиши аҳаммияти иҷтимоӣ ва моҳияти арзишҳои эстетикӣ, истифодаи ойину суннатҳои анъанавии миллиро дар тарбияи фарҳангӣ - эстетикӣ таъмин намуда, ба онҳо имкон медиҳад, ки дар раванди ташаккули фарҳанги бадеии Тоҷикистон фаъолона иштирок намоянд.

Аз ин лиҳоз, таҳқиқи ташаккули фарҳанги эстетикӣ, махсусан, донишҷӯёни коллеҷҳои техникӣ хеле мубрам ва зарур аст. Зеро дар шароити боло рафтани нақш ва нуфузи илмҳои дақиқ, риёзӣ ва табиатшиносӣ набояд ин қишри ҷомеа аз фарҳанги миллий, арзишҳои эстетикӣ бебаҳра монда, ба фаъолияти эстетикӣ ва намудҳои гуногуни санъат ҷалб нашавад. Вобаста ба фикрҳои баёншуда, интихоби мавзуи интихобнамудаи Усмонзода Зариф Ҷумабой дар мавзуи «Ҳамкориҳои коллеҷ ва муассисаҳои фарҳанг дар ташаккули фарҳанги зебоипарастии донишҷӯён» мубрам буда, ба кушода додани масъалаи аз ҷиҳати илмӣ, методӣ, ташкилӣ - педагогӣ асоснок кардани шароитҳои самараноки педагогии ҳамкориҳои коллеҷ ва муассисаҳои фарҳанг, коркарди роҳу усулҳои ҷалби ҷавонон ба фаъолияти эстетикӣ бо истифода аз технологияҳои муосири педагогӣ муҳим ва босамар мебошад.

Дарачаи наwgонии натиҷаҳо дар диссертатсия ва нуктаҳои илмие, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд.

Наwgонии илмии аз он иборат аст, ки муаллиф як қатор масъалаҳои муҳим марбут ба мавзуи илмиро баррасӣ намуда, ба хулосаҳои муҳим омадааст, аз ҷумла:

- дар заминаи таҷрибаи Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба тарбияи эстетикӣ консепсияи фарҳанги зебоипарастии донишҷӯёни коллеҷ ва ташаккули онро дар ниҳоди муҳассилини коллеҷҳо асоснок намудааст, ки ба ҳисобгирии инфрасохтори иҷтимоӣ-фарҳангии шаҳрҳои хурд, хусусиятҳои омилҳои ҷалби донишҷӯён ба фаъолияти эстетикӣ, махсусиятҳои зухурёбии анъанаҳои бадеӣ дар минтақа, дараҷаи азхудкунии арзишҳои эстетикӣ, инчунин истифодаи шаклҳои инноватсионӣ ва анъанавии фаъолияти иҷтимоӣ-фарҳангии самти

эстетикӣ доштаро дар бар гирифта, чихати мукаммлагардони тарбияи эстетикӣ мусоидат мекунад;

- шароитҳои педагогии ташаккули фарҳанги зебоипарстии донишҷӯён дар раванди ҳамкории коллеҷ ва муассисаҳои фарҳанг аз чихати илмӣ - методӣ асоснок ва таҳия гардиданд;

- натиҷаҳои таҳқиқот, ки ба равандҳои асосии илми педагогикаи иҷтимоӣ-фарҳангӣ иртибот доранд ва барои ташаккул ва рушди фарҳанги эстетикӣ равона гардидаанд, хусусият, метёр, дараҷа, восита ва шаклҳои ин фаъолият муайян карда шуда, дар ташаккули комили шахсият ва тарбияи эстетикӣ донишҷӯён дар шароити имрӯза мавриди истифода қарор гирифта метавонанд;

- бо назардошти дар сатҳи зарурӣ қоркард нашудани методикаи ташаккули фарҳанги эстетикӣ муҳассилин, таъмин карда натавонистани ҳамохангсозии перӯҳои ниҳодҳои муҳталифи давлатӣ, ҷамъиятӣ ва технологияҳои муосир дар қори тарғиби арзишҳои бадеӣ ва ҷалбнамояи насли наврас ба эҷодиёти иҷтимоӣ-фарҳангӣ таҳлил гардида, механизм ва роҳҳои нави тарбиявӣ-эстетикӣ, фарҳангӣ фароғатӣ чихати эстетикӣкунонии равади таҳсилот ва соҳаи бадеӣ - эҷодӣ асоснок ва пешниҳод шудаанд.

Аз ин лиҳоз, муқаррароти зерин барои дифоъ пешниҳод карда мешаванд:

1. Масъалаҳои тарбияи эстетикӣ қавонон дар низоми умумии тарбияи комили шахс дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳқиқ ва баррасӣ гардида, тавсияҳои мушаххас оид ба ҳамкорӣҳои ниҳодҳои тарбиявӣ ин унсури муҳими тарбиявӣ пешниҳод шуданд.

2. Таҳияи барномарезии ягона дар заминаи фаъолияти тарбиявӣ-эстетикӣ коллеҷ бо марказҳои фарҳангиву тарбиявӣ ва банақшагирии маҷмӯӣ (комплексӣ) дар ин низом пешгӯӣ шудааст.

3. Барномаи педагогии ташаккули фарҳанги зебоипарстии донишҷӯён дар раванди ҳамгирӣи коллеҷҳо ва муассисаҳои фарҳанг, қисмҳои афзариатноки он асоснок ва таҳия гардида аҳ озмониши таҳқиқотӣ гузаронида шуд.

4. Шартҳои педагогии ҳамкорӣи коллеҷ ва муассисаҳои фарҳанг, ҷузъҳои таркибии он, маъмум ва шаклҳои фаъолияти иҷтимоӣ-фарҳангӣ, ки фаъолнокии иҷтимоии донишҷӯёнро таъмин менамоянд, қоркард шуда, ба омӯзгорон ва қормандони соҳаи фарҳанг тавсия шудаанд.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаю тавсияҳои дар диссертатсия ифодаёфтаҳо бо муқаррароти дар раванди таҳқиқоти унвонҷӯ Усмонзода Зариф Ҷумабой роҳу воситаҳо, шаклу усулҳои фарҳанги зебоипарастиро

чиҳати асосноккунии истифодаи шароитҳои педагогии ташаккули асосҳои маърифати эстетикӣ ва ҷалбнамоӣи донишҷӯён ба фаъолияти эстетикӣ дар раванди ҳамкориҳои мутақобилаи коллеҷ ва муассисаҳои фарҳанги Тоҷикистон бо таҳлилу омӯзиши маводи зиёди илмӣ ва эмперикӣ, аз ҷумла сарчашмаи анъанаҳои миллӣ, ҷамъбасти таҷрибаи пешқадами ин ду ниҳоди муҳими тарбияи эстетикӣ ва методҳои таҳқиоти педагогӣ, коркарди омӯри истифода намудааст.

Аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот аз он иборат аст, ки ягонагии ногунастани фаъолияти ниҳодҳои таҳқиқшуда - коллеҷҳои техникӣ ва муассисаҳои фарҳангии шаҳрҳои аҳолиашон камшумор дар ташаккули фарҳанги зебоипарастии муҳассилини таҳқиқшуда бо назардошти хусусиятҳои коллеҷҳои техникӣ амиқ ва ҳамаҷониба асоснок гардидааст. Шартҳои педагогии ташаккули фарҳанги эстетикӣ ва роҳҳои мукамалгардонии фаъолияти тарбиявӣ-эстетикӣ тибқи принципҳои муносибати маҷмӯӣ ва ҳамгиройӣ дар тарбияи муайян, заминаҳои илмӣ барномаи педагогии ташаккули фарҳанги зебоипарастӣ асоснок ва таҳия шудаанд. Радабандии (типология)-и дараҷаи фаъолнокии фарҳангиву, бадеӣ-эҷодии донишҷӯён дар робита бо таҳқиқоти мазкур коркард ва вазифаҳои тарбиявӣ-эстетикӣ вобаста ба он мушаххас гардидаанд, ки барои муассисаҳои таҳсилотӣ ва фарҳангии Ҷумҳурии Тоҷикистон аҳамияти хоса доранд.

Ҷузъҳои маърифати эстетикӣ ва ҷалбнамоӣ ба фаъолияти эстетикӣ дар раванди ҳамкориҳои функционалии коллеҷҳо ва муассисаҳои фарҳанг дар доираи шаҳрҳои хурди Тоҷикистон, ки ҳамчун субъектҳои раванди тарбиявӣ ва қисми таркибии низоми ягонаи ташаккули фарҳанги зебоипарастӣ омӯхта, ҷамъбаст гардида, баррасӣ ва таҳлил карда мешаванд. Механизм ва роҳҳои ташкили ҳамоҳангсозии ниҳодҳои тарбиявӣ - зебоипарастӣ, хусусиятҳо чиҳати рушди эстетикӣ муҳассилин, фаъолиҳои онҳо, бартараф кардани номуттасилии фаъолияти якҷояи коллеҷ ва муассисаҳои фарҳанг, шаклҳои мухталифи фаъолияти иҷтимоӣ-фарҳангии самаранок асоснок ва пешгӯӣ шудаанд.

Шартҳои педагогии ҳамкориҳои мутақобилаи коллеҷҳои техникӣ ва муассисаҳои фарҳанг дар ташаккули фарҳанги зебоипарастии донишҷӯён нуктаҳои дигари ба ҳимоя пешниҳодшавандаанд.

Аҳамияти амалӣ дар қорбаст ва татбиқи барномаи педагогии ташаккули фарҳанги зебоипарастии донишҷӯён дар раванди ҳамкориҳои коллеҷ ва муассисаҳои фарҳанг, аз озмоиши педагогӣ гузаронидани он, таҳияи тавсияҳои илмӣ-методӣ ифода меёбад. Онҳо барои қормандони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбӣ ва марказҳои фарҳангӣи фароғатӣ

метавонад, дар корҳои тарбиявӣ-эстетикӣ кӯмак расонда, онро тавсеа бахшанд.

Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Диссертатсия муқаддима, се боб, шаш зербоб, хулосаю тавсияҳо, рӯйхати адабиёт ва замиро дар бар мегирад. Ҳаҷми кор аз 190 саҳифа иборат буда, дар он ду ҷадвал ва як диаграмма ҷой дода шудааст.

Дар муқаддима аҳамияти мавзӯи таҳқиқ асоснок шуда, ҳадафу вазифаҳо, объекту предмети таҳқиқ, навиғариҳои илмӣ, аҳамияти амалии натиҷаҳои бадастовардашуда муайян шудаанд.

Муаллиф дар боби якуми диссертатсия **«Ташаккули фарҳанги зебоипарастии донишҷӯёнӣ коллечҳо чун проблемаи иҷтимоӣ-педагогӣ»** консепсияҳои олимони рус ва тоҷик оид ба фарҳанги зебоипарастӣ, принсипҳо ва функцияи онҳо, муносибатҳои муҳталиф дар таҳқиқи масъалаҳои тарбияи эстетикӣ, феномени фарҳанги эстетикӣ ҳамчун падидаи фарҳангӣ ва педагогӣ таҳлил ва баррасӣ гардидааст. Дар мисоли таҷрибаи Тоҷикистон вазъ ва мушкилоти фарҳанги эстетикӣ, қори амалии коллечҳо ва муассисаҳои фарҳанг дар ин самт омӯхта, ҷамъбаст карда шудааст. Дар диссертатсия баъзе камбудҳои ошкор, механизм ва роҳҳои бартараф намудани онҳо нишон дода шудаанд. Ҳамкории мазмунӣ - технологияи коллечҳо ва муассисаҳои фарҳанг дар ташаккули фарҳанги зебоипарастии донишҷӯён таҳқиқ ва роҳҳои тақмил додани ҳамгироии онҳо муайян карда шуданд.

Ҳасли аввали боби якуми диссертатсия, ки «Омӯзиши масъалаҳои назариявӣ ва амалии ташаккули фарҳанги зебоипарастии донишҷӯён дар педагогика» номгузорӣ шудааст, дар он масъалаҳои марбут ба назария ва методологияи фарҳанги зебоипарастӣ, омӯзиш ва баррасии онҳо дар педагогика ва дигар илмҳои муҷовир таҳлил ва шарҳу тавзеҳ дода шудаанд, ки оид ба ташаккули фарҳанги зебоипарастии донишҷӯён таҳқиқоти арзишманде махсуб меёбанд.

Консепсияҳои олимони оид ба назарияи ташаккули шахсият, аҳамияти санъат ва фарҳанг дар тарбияи эстетикӣ ва маънавӣ, муносибат ба раванди таҳсилот аз нигоҳи фарҳангшиносӣ ва дигар ғояҳо асоси бунёди таҳқиқотро ташкил доданд. Инчунин, андешаҳои М.А. Ариарский, М.С. Каган, М.А. Верб, В.А. Разумный, С. Раҳимов, Д. Латифзода, Р.Абдуллоева ва диг. Оид ба тарбияи эстетикӣ ҳамчун қисми ҷудонашавандаи эстетика ва мақсади он ташаккули фарҳанги зебоипарастии насли наврас махсуб меёбанд, дар таҳқиқот истифода бурда шуданд.

Дар фасли дуюми боби якум «Хусусиятҳои ҳамкориҳои мазмунӣ-технологии коллечҳо ва муассисаҳои фарҳанг дар ташаккули фарҳанги зебоипарастии донишҷӯён» ақидаҳои мухталафи олимони оид ба истилоҳи тарбияи эстетикӣ ҳамчун намуди тамоми фаъолияти эстетикӣ инсонӣ, ташаккул ва густариши он, арзишҳои шахсият марбут ба фаъолияти эстетикӣ баррасӣ мешаванд. Муаллифи диссертатсия Усмонов З.Ҷ. тарбияи эстетикӣ дар низоми таҳсилот ва фарҳанг қисми ҷудонашавандаи мутасили инкишоф комили шахсият ҳисобида, вазифаи онро аз инкишоф додани танҳо ҳолатҳои бадеӣ-эҳсосии насли наврас нашуморида, балки аз тақмил додани потенсиали маънавӣ, ахлоқӣ, фикрӣ ва ҷисмонӣ онҳо меҳисобад ва он бо дигар соҳаҳои ташаккули маънавии муҳассилин, тарбияи ахлоқӣ, фикрӣ, ватанпарастӣ, худшиносии миллӣ робитаи қавӣ дорад. Аз таҳлили адабиёти илмӣ ватаҳқиқоти анҷом додашуда изомони муосир диссертант З.Ҷ. Усмонов унсурҳои фарҳанги эстетикӣ ҷудо мекунад, ва ба он фарҳанги зебоишиносии муосир, эстетикаи муҳити зист, фарҳанги рӯзгор ва фарҳанги варзиш ва дигар унсурҳоро низ мансуб мекунад. Ӯ ба хулосае меояд, ки тарбияи эстетикӣ махсусияти ҷамъбастиро соҳиб аст ва дар равиши фаъолияти эстетикӣ ташаккул меёбад. Дар ин замина таҷрибаи амалии ҳамкориҳои муассисаҳои таълимӣ ва фарҳанг оид ба ташаккули фарҳанги зебоипарастии донишҷӯён дар мисоли шаҳрҳои аҳолиашон камшумор ҷамъбаст, таҳлил ва баррасӣ карда шуда, камбудҳои дар фаъолияти ин ниҳодҳои тарбиявӣ ошкор ва роҳҳои бартараф кардани онҳо нишон дода шудаанд. Дар ин фасл, муаллифи рисола Усмонов З.Ҷ. дуруст зикр мекунад, ки санъат яке аз воситаҳои муҳимтарини таълиму тарбияи эстетикӣ ба ҳисоб меравад. Он ба инкишофи эҳсосот, ҳиссиёт, завқи эстетикӣ ва қобилияти эҷодии ҷавонон мусоидат мекунад. Илова бар ин, санъат ба ташаккули малакаҳои иҷтимоӣ, аз қабилӣ ҳамкорӣ, масъулиятнокӣ ва эҳтиром нисбат ба ақидаҳои дигаронро инкишоф медиҳад. Дар равиши таълими фанни эстетика ва иштирок дар ҷорабиниҳои фароғатии муассисаҳои фарҳанг донишҷӯён донишҳои гуногуни соҳаи санъатро аз худ меkunанд, аз қабилӣ намуду жанрҳои санъат, шаклҳо, унсурҳои ифодакунандаи он ва ғайра. Онҳо инчунин, малака ва маҳорати арзёбии асарҳои гуногуни санъат, аз қабилӣ сурудхонӣ, навохтани соҳаи мусиқӣ, баҳодиҳӣ ба асарҳои санъати тасвирӣ, сахнаҳои театрӣ ва ғ. аз худ меkunанд.

Боби дуюми диссертатсия «Шароитҳои педагогӣ ва механизмҳои ҳамкориҳои мутақобилаи коллеч ва муассисаҳои фарҳанг дар ташаккули фарҳанги зебоипарастии донишҷӯён» номгузорӣ карда шудааст, ки дар он

масъалаҳои дарёфти роҳҳои нави тарбияи эстетикӣ донишҷӯён дар раванди ҳамкориҳои коллеҷ ва муассисаҳои фарҳанг, баррасӣ гардида зикр мегардад, ки яке аз роҳҳои самаранок ва беҳтар ба роҳ мондани корҳои тарбиявӣ-эстетикӣ дар муассисаҳои таълимӣ ва фарҳанг ҳамкориҳои функционалиҳои онҳо ба шумор меравад. Ба андешаи сотсиологӣ тоҷик Ш. Шохисматуллоев тақия намуда, муаллифи диссертатсия тасдиқ мекунад, дар раванди ҳамгирӣ «имкон пайдо мегардад, ки муттаҳид намудани нерӯҳо ҷиҳати иҷрои кори якҷоя, сафарбарии қувваҳои муштарак ва захираҳои ҳеш баҳри расидан ба ҳадафҳои гузошта шуда, талаботи зарурӣ ва ҳадафи ҳамкориҳои зичи ниҳодҳои гуногуни иҷтимоӣ-педагогӣ ва фарҳангӣ махсуб ёфта, он амалӣ карда шавад». Дар ин фасл дар заминаи таҳқиқотҳои озмоишии педагогӣ шартҳои иҷтимоӣ-педагогӣ беҳтар намудани кори муассисаҳои таҳсилот ва фарҳанг дар тарбияи эстетикӣ донишҷӯён аз ҳар ҷиҳат ошкор ва шарҳу маънидод карда шуда, муаллифи диссертатсия андешаҳои ҷолибро оид ба беҳтар намудани ташаккули фарҳанги зебоипарастии донишҷӯён дар заминаи тақмили илмиву методии ин унсӯри тарбиявӣ пешниҳод намудааст, ки барои таҷрибаи ҳамкориҳои ниҳодҳои иҷтимоӣ - фарҳангӣ аҳамияти хоса доранд. Унвонҷӯ бар асоси далелҳо собит сохтааст, ки дар мавриди ташаккули шахсияти комил ва тарбияи фарҳанги зебоипарастӣ нақши омӯзгорон фанни эстетика ва этика, устоҳои истеҳсоли коллеҷ хеле муҳим аст. Дар заминаи ҷамъбасти таҷрибаи пешқадами фаъолияти коллеҷ ва муассисаҳои фарҳанг дар ташаккули фарҳанги зебоипарастӣ ҳулоса карда мешавад, ки ҳамкориҳои ин ниҳодҳо метавонанд кори тарбияи эстетикӣро боз ҳам хубтар намуда, самаранокӣ онро таъмин намоянд. Яке аз шартҳои муҳими ин корро муаллифи рисола дар таҳияи барномаи ташаккули фарҳанги зебоипарастии донишҷӯёни коллеҷҳои техникӣ мебинад, ки заминаи онро ҳамкориҳои мутақобилаи коллеҷ бо муассисаҳои фарҳангӣ: хонаҳо ва қасрҳои фарҳанг, боғҳои фарҳангӣ фароғатӣ, студияҳои эҷодиёт ва марказҳои фарҳангӣ, клуби майдончаҳои варзишӣ дар ҷойҳои истиқоматӣ ва хобгоҳҳо, марказҳои фарҳангӣ фароғатӣ, осорхонаҳо ва ғ. ташкил медиҳад.

Аз нуқтаи назари муҳаккик, Усмонозода Зариф Ҷумабой сайрҳо ба мавзҳои таърихиву фарҳангӣ, намоишгоҳҳо, толорҳои маркази ҷавонони шаҳр, рафтуомад ба намоишҳо, боғҳои фарҳангӣ фароғатӣ, толорҳои консертӣ, театрҳо, мактабҳои мусиқӣ ва санъат, ҷорабинҳои асосии таҳқиқотӣ ва ғ. ба мақсад мувофиқ мебошад, ки бояд пешбинӣ ва роҳандозӣ гардиданд. Дар ин радиф диссертант дар ин боб афзалиятнокии

воситаҳои мухталифи таъсиррасониҳои маърифатӣ ва ҳиссию дар тарбияи эстетикӣ хеле хуб шарҳу тавзеҳ медиҳад.

Дар зербоби дувум «Роҳҳои мукамалгардонии ҳамкориҳои мутақобилаи педагогии коллеҷ ва муассисаҳои фарҳанг дар рушди эстетикӣ донишҷӯён» роҳҳои механизм ва шакли усулҳои гунгуни фаъолияти иҷтимоӣ – фарҳангӣ оид ба ташаккули фарҳанги эстетикӣ донишҷӯён дар раванди ҳамкориҳои муассисаҳои таълимӣ ва фарҳанг таҳлил ва баррасӣ шудааст. Барои ҳалли вазифаҳои ҳамкориҳои ниҳодҳои тарбиявӣ роҳҳои ва тарзҳои мухталифи ҳамкорӣ тавсия шудаанд. Яке аз онҳо таҳияи нақшаҳои корӣ якҷояи хонавода, коллеҷ, аҳли ҷамъиятчиӣ, муассисаҳои фарҳанг ва дигар институҳои тарбиявӣ - фарҳангӣ, ёрӣ ба волидайн дар ташаккули маърифати педагогии онҳо, ҳамкориҳои оила бо мактаб, иштирок дар шуроҳои дохилии коллеҷ, инчунин, шурои шӯъбаҳои маориф ва бахшҳои фарҳанги шаҳру ноҳияҳо ва дигар ниҳодҳои иҷтимоӣ-тарбиявӣ, мебошанд, ки дар онҳо мушкilot ва масъалаҳои муҳими тарбиявӣ-эстетикӣ омӯзгорон, кормандони фарҳанг ва волидайн баррасӣ карда мешаванд. Бо ақидаи диссертант оид ба риояи манфиатҳои тарафайн ва муайян намудани ҷойгоҳи мушаххаси ҳар як ниҳод дар система ва ҳулосаҳои ҷамъбастии ин боби диссертатсия пурра розӣ шудан мумкин аст.

Дар боби сеюми диссертатсия «Ташаккули маърифати зебоипарастӣ ва ҷалби донишҷӯён ба фаъолияти бадеӣ-эҷодӣ – шартҳои муҳими ҳамкориҳои мутақобилаи педагогӣ (ҷамъбасти натиҷаҳои кори озмоишӣ - таҷрибавӣ)» барномаи таҳқиқотӣ асоснок, вазифаҳои асосии он муайян карда шуда, шароитҳои педагогии мукамалгардонии фаъолияти коллеҷ ва муассисаҳои фарҳанг дар эстетикӣкунонии мазмуни раванди таҳсилот ва таълими истеҳсолии донишҷӯён муайян, ва тавассути барномаи таҳия намудаи педагогӣ тариқи озмоиш санҷида шудааст. Диссертант Усмонзода Зариф Ҷумабой дар ин боб қорҳои озмоиширо анҷом дода қайд мекунад, ки агар дар зинаи аввали таҳқиқот сатҳи азхудкунии арзишҳои эстетикӣ аз ҷониби донишҷӯён хеле коҳиш ёфта бошад, пас аз таҳия ва амалӣ намудани барномаи педагогии ташаккули фарҳангизебоипарастӣ дар раванди ҳамкорӣ бо муассисаҳои фарҳанг муносибат ба азхудкунии арзишҳои эстетикӣ ва ҷалби донишҷӯён ба маҳфилҳои самти фаъолиятҳои эстетикӣ ба қуллӣ дигар шуда, рӯ ба афзоиш ниҳодааст. Дар рафти қорҳои озмоишӣ мақсад ва вазифаҳои таҳқиқоти озмоишӣ ҳалли худро ёфта, натиҷагирӣ ва ҷамъбаст карда шудаанд.

Натиҷаи чунин ҳулосаҳо ба рақобатпазирии мутахассисони ояндаи соҳаи техникӣ бо сатҳи баланди фаҳмиши эстетикӣнашон таъсири мусбат мерасонад. Донишҷӯён ба қори муассисаҳои фарҳанги юфарағатии шаҳр

бештар рафтуомад мекардагӣ шуданд. Фаъолнокии иҷтимоӣ-фарҳангии донишҷӯён баланд гардид. Далели ин иштироки фаъолнаи онҳо дар намоишномаҳо ва концерти ҳунармандони касбӣ, гурӯҳҳои худфаъолиятӣ, воҳӯрӣ бо арбобон ва ходимони барҷастаи фарҳанг ва санъат, одамони начиб, озмун в аҷашнвораҳо, бозиҳои шавқовар ва ғ. мебошанд. Илова бар ин, робитаи донишҷӯён бо театри мусиқӣ – драммавӣ ва осорхонаи кишваршиносии ш. Панҷакент мустаҳкамтар шуд. Дар анҷоми таҳқиқот Усмонзожа З.Қ. ба хулосае меояд, ки дар қори тарбияи эстетикӣ афзалият ба барномаҳое дода мешавад, ки дорои асоси бадеӣ - эстетикӣ, муоширати мустақими муштариён бо меҳмонони муассисаи фарҳангиро дар назар дошта бошад. Аз ҳама шавқангезтар дар ин бобат маҳфилҳои ҷавонон, ҳунаромӯзӣ, беҳтарин қадбону, иштироки донишҷӯёни қоллеч дар озмуни ҷумҳуриявии «Тоҷикистон ватани азизи ман», мусобикоти варзишӣ дар байни қоллечҳо доир ба шаклҳои миллии варзиш, концерти ҳунармандони касбӣ ва худфаъолиятӣ мебошанд. Маҷк дар қоллективи эстрадӣ, маҳфили навозиш дар созҳои миллии ва эстрадӣ, қоллективи фолклорӣ, ҳунароҳои мардумӣ ва эҷодиёти амалии ороишӣ - бадеӣ донишҷӯёни қоллечҳои самти техникаро шавқманд ва қарои иштирок дар ҷунин нави фаъолият ҳавасманд мекардонанд.

Диссертант Усмонзода З.Қ. қайд мекунад, ки натиҷаҳои таҳқиқоти таҷрибавӣ нишон доданд, ки тавассути усулҳои гуногуни таҳқиқотӣ эҳтиёҷоти маънавии муҳассилин зимни омӯзиш муайян ва мувофиқи дарҳости онҳо репертуари театр, барномаҳои бадеии муассисаҳои фарҳанг ва санъат, ҳазинаи қитобхонаҳои оммавии ноҳия ва қоллеч таҳия, дастрас ва дуруст ба роҳ монда шавад. Гузашта аз ин, маҷмӯи қорабиниҳо оид ба қалб намудани донишҷӯён ба қорҳои тарбиявии қоллеч ва фаъолияти эстетикӣ зебоиро ба ёвари асосӣ табдил дода, дар ташаққули фарҳанги эстетикӣ онҳо хеле самаранок буд (саҳ.146- 151).

Дар фарҷоми рисола “Хулосаи умумӣ” ва тавсияҳои методӣ оварда шудаанд. Муҳтавои автореферат ба мазмуни диссертатсия мувофиқ ва тасаввуроти аниқро доир ба моҳияти таҳқиқоти гузаронидашуда ва натиҷаҳои бадастовардаи муаллиф медиҳад. Мақолаҳои дар нашрияҳои илмӣ тақризшаванда ба таъ расондаи унвонҷӯи муҳтавои асосии таҳқиқоти диссертатсиониро фаро мегиранд.

Нашри натиҷаҳои таҳқиқ аз рӯи мавзӯи диссертатсия. Муқаррароти асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар қонференсияҳои илмӣ назариявии ҷумҳуриявӣ ва байналмиллалӣ, мизи мудаввар ва семинарҳои баргузоршуда дар Паҷӯҳишгоҳи рушди маорифи АТТ мавриди баррасӣ қарор гирифта, аз ҷумла дар қонференсияҳои ҷумҳуриявии илмӣ амалӣ

унвончӯ мақолаҳоро чоп намуда, бо маъруза баромад намудааст. Мазмун ва натиҷаҳои асосии таҳқиқоти Усмонзода З.Ҷ. дар 3 мақолаи муаллиф дар маҷаллаҳои тақризшавандаи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва КОА-и Вазорати маорифи Россия тавсияшаванда шомил буда, 2 мақола дар маҷмӯаи маводи конференсияҳои байналмилалӣ нашр шудаанд. Инчунин, аз ҷониби муаллифи рисола (монография) дар ҳаммуаллифӣ низ чоп гардидааст.

5. Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссия. Автореферат, ки аз диссертатсия бармеояд, ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад. Хулоса, он мақсад ва нуктаҳои асосие, ки барои дифоъ пешниҳод мегарданд, дар диссертатсия ба таври пурра, батафсил инъикос ёфта, диссертатсия таҳқиқоти баанҷомрасида ба ҳисоб меравад.

Дар баробари баҳои мусбате, ки дар тақриз баён гардид, дар рисолаи мазкур **баъзе камбудихо, ҳолатҳои баҳсталаб**, ғалатҳои оморӣ, имлои грамматикӣ ҷой доранд, ки зикри онҳо барои тақмили мазмуну мундариҷаи рисола муфид хоҳад буд. Аз ҷумла:

1. Дар рисола муаллиф барномаи педагогии ташаккули фарҳанги зебоипарастиро таҳия ва асоснок намудааст. Унвончу Усмонзода З. Ҷ. ба мақсади гузоштааш бештар ноил мегардид, агар ташаккули фарҳанги зебоипарастии донишҷӯёнро тибқи талаботи барномаи мазкур дар қорҳои озмоишӣ-таҷрибавӣ васеътару мукамалтар мавриди таҳқиқ қарор меод. Барномаи номбурда ба тамоми низоми маориф ва фарҳанги ҷумҳурӣ ҳамчун раҳнамо дар тарбияи зебоипарастии кулли мухассилин хизмат карда метавонад.

2. Муаллифи рисолаи илмӣ Усмонзода З.Ҷ. аҳамияти амалии диссертатсия ва тавсияҳоро барои қоллеч ва муассисаҳои фарҳанги Тоҷикистон шарҳу тафсир додааст, вале бо мисолҳои мушаххас нишон дода нашудааст, ки дар амалияи қорҳои тарбиявӣ чӣ гуна онҳо татбиқ карда мешаванд.

3. Дар марҳилаҳои озмоиши педагогӣ қисмати таҳлили натиҷаҳои озмоиши ташаккулдиҳанда истифодаи баъзе нишондиҳандаҳои оморӣ иловагӣ метавонист эътимоднокии натиҷаҳоро боз ҳам тақвият бахшад.

4. Албатта, рисолаи дар сатҳи хуб навишташуда бе камбудӣ буда наметавонад. Дар нусхаи русии автореферат баъзе норасоҳои техникӣ ва ҳаҷзҳои грамматикӣ ҷой доранд, ки ислоҳи онҳо сифати рисола бештар менамояд.

Бояд қайд кард, ки камбудиҳои зикршуда арзиши комили илмӣ ва дастовардҳои назарраси диссертатсияи Усмонзода Зариф Чумабойро дар ҳудуд ва миқёси мавзуи таҳқиқшуда ҳалалдор намекунад. Дар ҳаллу фасли вазифаи пешгузошташуда диссертант далелу маводи заруриро ба таври возеҳ ва васеъ истифода кардааст.

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи Усмонзода Зариф Чумабой дар мавзуи «Ҳамкории коллеҷ ва муассисаҳои фарҳанг дар таъшиқу фарҳанги зебоипарастии донишҷӯён» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3.9. Назария ва методикаи таъшиқи фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (педагогикаи иҷтимоӣ) пешниҳод гардидааст, дар сатҳи баланди илмӣ ба анҷом расида, ба талаботи бандҳои 31, 33,34, ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси номбурда мебошад.

Мукарири расмӣ:

Доктори илмҳои педагогӣ,

и.в. профессори кафедраи

педагогикаи умумидонишгоҳии

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Давлатзода Чамила

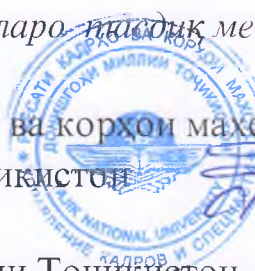
31.08.2026 с.

Суроға: 734064, Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри Душанбе,
ноҳияи Сино, кӯчаи Асадулло Ғуломов, бинои 64/1, хучраи 30.
Тел.: (+992) 907 95 0635, E-mail: jyuldosheva1@gmail.com

Имзои Давлатзода Чамила ~~тасдиқ~~ мекунам.

Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Шодихонзода Э.Ш.

Суроға: 734025. Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, хиёбони
Рӯдакӣ 17, Тел.: 372-21-77-11, E-mail: info@tnu.tj.

31.08.2026.